

ПРАВОВИЙ ІНСТИТУТ ЗАХИСТУ ДЕРЖАВНОЇ МОВИ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

*Прилукова Д.
Полтава, Україна*

Науковий керівник: *Жалій Тамара Віталіївна* – кандидат історичних наук, доцент кафедри історії України Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка

Мовна політика держави часто стає об'єктом маніпуляцій та розпалювання міжнаціональної ворожнечі. Сьогодні, коли кожен із нас тримає свій фронт, ми, освітяни, переймаємося тим, щоб і в освітньому процесі, і в побуті, і в спілкуванні, ми використовували нашу рідну солов'їну. Відомо, що 16 липня 2019 року набули чинності норми нашого так званого мовного закону «Про забезпечення функціонування української мови як державної», ухваленого 25 квітня 2019 року. Попри його критику з боку громадськості, своїм рішенням від 14 липня 2021 року Конституційний Суд визнав його конституційним, а тому норми цього правового акту продовжують реалізовуватися. У статті простежимо особливості правового інституту державної мови в сучасній Україні. Важливими елементами в структурі цього правового інституту є діяльність Національної комісії зі стандартів державної мови та робота Уповноваженого із захисту державної мови [1-3].

Рис. 1. Нові інституції щодо захисту державної мови в сучасній Україні

Згідно з розпорядженням Кабінету Міністрів України від 08 липня 2020 № 852-р на посаду уповноваженого із захисту державної мови призначено Тараса Дмитровича Кременя. Правовий статус такої особи визначено в спеціальному розділі профільного мовного закону [11]. У Розділі VIII «Захист державної мови» (статті 49-57) Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» визначаються завдання Уповноваженого. По-перше, це захист української мови як державної. По-друге, це захист права громадян України на отримання державною мовою інформації та послуг у сферах суспільного життя, визначених законом, на всій території України і усунення перешкод та обмежень у користуванні державною мовою [5; 7]. Важливим є принцип незалежності в діяльності Уповноваженого, адже він здійснює свою діяльність незалежно від інших державних органів та посадових осіб, призначається Кабінетом Міністрів за спеціальною процедурою строком на п'ять років. Діяльність Уповноваженого із захисту

державної мови також регулюється іншими нормативно-правовими актами. Такими підзаконними актами є «Порядок взаємодії Уповноваженого із захисту державної мови з органами державної влади, органами влади Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування», затверджений постановою Кабінету Міністрів України, «Порядок здійснення Уповноваженим із захисту державної мови контролю за застосуванням державної мови органами державної влади, органами влади Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування, затверджений постановою Кабінету Міністрів України» [6].

Державна мова є мовою освітнього процесу, тому в цій сфері дотримання мовного законодавства має бути неухильним [8-10].

Для забезпечення та реалізації наших прав в мовному законодавстві, ми маємо право на звернення до омбудсмена відповідно до пам'ятки, яка доступна на офіційному вебсайті цієї посадової особи. Варто акцентувати увагу на тому, що законодавство передбачає процедуру призначення цього профільного омбудсмена. Так, Уповноваженого призначає на посаду та звільняє з посади Кабінет Міністрів України. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, керівник центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну правову політику, та керівник центрального органу виконавчої влади у сфері державної мовної політики подають Кабінету Міністрів України по одній кандидатурі на посаду Уповноваженого. Подання кандидатур на посаду Уповноваженого закінчується за три місяці, що передують закінченню строку повноважень, на який було призначено Уповноваженого [4].

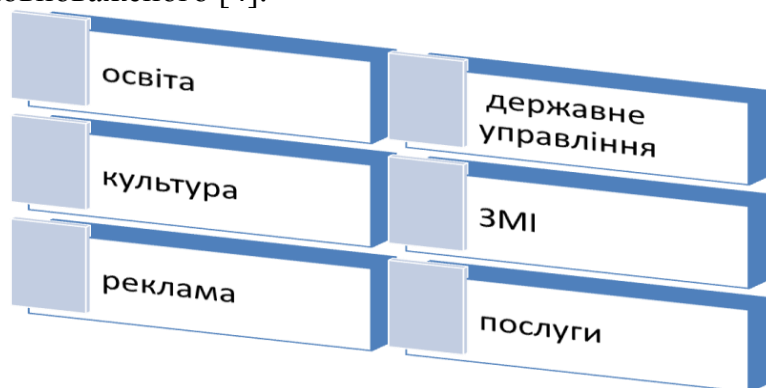

Рис. 2. Сфери використання державної мови в Україні

На основі проведеного дослідження ми встановили, що важливим складником правового інституту захисту державної мови є діяльність Уповноваженого із захисту державної мови, який є незалежною від інших органів державної влади посадовою особою. До його компетенції належить широке коло повноважень щодо розгляду ймовірних фактів порушення норм мовного законодавства.

Список використаних джерел:

1. Абрамова Д. С. Зарубіжний досвід формування та реалізації мовного законодавства і можливості його використання в Україні. *Актуальні проблеми державного управління*. 2014. № 2. С. 248–254.
2. Василенко В. А. Юридична регламентація статусу офіційної (державної) мови у практиці європейських держав. *Право України*. 2016. № 3. С. 74–83.
3. Будкевич А. Шанс. «Нації вмирають не від інфаркту. Спочатку їм відбирає мову» Л. Костенко. *Українське слово*. 2011. № 8. С. 1–2.
4. Вірченко Н. Документи про заборону української мови (XVII–XX ст.). *Віче*. 2008. № 13-14. С. 63–66. № 15. С. 33–35.
5. Конституція України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254/96-Text>. (дата звернення: 17.12.2022).
6. Порядок взаємодії Уповноваженого із захисту державної мови з органами державної влади, органами влади Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 21 серпня 2019 р. № 819. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/819-2019#n9> (дата звернення: 14.12.2022).
7. Про забезпечення функціонування української мови як державної: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19#Text> (дата звернення: 10.12.2022).
8. Про вищу освіту: Закон України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18?find=1&text=w1_1. (дата звернення: 15.12.2020).
9. Про застосування державної мови в освітньому процесі: лист МОН № 1/9-581 від 17 вересня 2019 року. URL: <http://ru.osvita.ua/legislation/other/65639/> (дата звернення: 13.12.2022).
10. Про освіту: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>. (дата звернення: 15.12.2022).
11. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 08 липня 2020 р. № 852-р «Про призначення Кременя Т.Д. Уповноваженим із захисту державної мови». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/852-2020->(дата звернення: 11.12.2022).

ПЕДАГОГІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЕКСКУРСІЙ

*Сагайдак В. Р., Соловійов Д. С.
Полтава, Україна*

Екскурсія як провідна форма навчання широко використовується з усіх предметів. Її зміст і терміни проведення зазначаються у навчальних програмах. Вона забезпечує безпосередній зв'язок з реальним світом, реалізує принцип наочності та сприяє розширенню кругозору, чим підвищує зацікавленість до предмета, що вивчається. В учнів розвивається почуття любові до живого, відповідальність і бережливе ставлення.

Педагогічний потенціал екскурсії визначається її кінцевим результатом. Ні для кого не секрет, що результат дії завжди є ширшим за поставлену мету. Так, під час проведення екскурсії окрім основної складової (прямого продукту) є й додаткові (побічні), які виникають самостійно без докладання зусиль.